އަސްޙާބުންގެ ދައުރު

އިސްލާމިކް އެފެއާޒްގެ ޑޮކްޓަރ ޝަހީމް އަލީ ސަޢީދު

أمير المؤمنين أبوبكر رضيي الله عنه އަށް ޝޫރާގެ ވަގުތީ ގަމުތުގެ ޤުރުއާން ކަރީމުގެ ޖަމާކުރުމުގެ ހަގީގަތް ދަރަސްކަން ތަރުތީބު ކަމުގެ ޤުރުއާން ކަރީމު ޖަމާކުރެއްވުމުގެ އަސްލު ތަކުން ޤުރުއާން ކަރީމު ޖަމާކުރެއްވުމަށް ކަނޑައެޅުއްވެވި ގޮތް ޤުރުއާން ކަރީމުގެ ހަވާލުކުރުމުގެ ޤުރުއާން ކަރީމުގެ އުނިވަޔާއި ގެންދިއުމެވެ. ޤުރުއާން ކަރީމުގެ ތަރުތީބު އުޅުއްވަމުންދިޔަ އަސްޙާބުން އިސްލާމީ އުންމަތުގެ މަސްއޫލިއްޔަތެއް ހިފެހެއްޓުމުގައި ކުރެއްވިއެވެ. ބައެއް ތަރިކަ ޞަޙާބީން ބާރުން ކުރެއްވީ ޖަމާކުރައްވާ ސަލާމަތް ކުރުމަށް ދަލީލެއް ކަމަށް އިސްލާމީ އިސްލާމީ އުންމަތަށް ކުރި އުނގެނުމުގެ ޒަމާނުގައި

أبوبكر رضيي الله عنه ހަވާލުކުރުމުގެ ޤުރުއާން ކަރީމާ އުޅުއްވަމުން ކުރެއްވި ޒަމާނާއެވެ. އެއީ މުސްލިމުން ޙާފިޒުން އަލްޔަމާމާގައި ޝަހީދު އަލްޔަމާމާ ހަނގުރާމާ ކުރިމަތިވުން ގެންދިޔަ މުސްލިމު ދަނޑިވަޅެއްގައި عمر رضى الله عنه ވަނީ މުސްލިމު ޝަހީދުވުމުގެ އިސްލާމީ ދައުލަތުގެ ވެރިކަމަށް ބޮޑަށް ކުރެއްވުމެވެ. ޝަހީދުކުރެވުނު ގޮތުގައި އުޅުއްވި އިސްލާމީ އުންމަތަށް ބޭނުންވެވޭ ވަކި ބާރުތަކަށް ހުށަހެޅުމަށް ޝަހީދުވުމުގެ ވާހަކައެވެ. أبوبكر رضيي الله عنه ދެކޮޅު ހެދުނު މުސްލިމު، އުނދަގޫ މަސައްކަތެއް ފުރިހަމަ ކުރެއްވުމަށް ފެށިއެވެ. ފަހަރެއް ގޮތުގައި ކަނޑައެޅުނު ފުރިހަމައަށް އިސްލާމީ ކުރެއްވުމަށް އިސްލާމީ ދައުލަތުގެ ކަނޑައެޅި ރަސޫލާ އަށް ގެންދިއުމެވެ. އެކުލަވާ ބަޔާން އެކަން ޒަމާނުގައި ވެސް އިސްލާމީ ޤުރުއާން ރިވާޔަތްކުރައްވައެވެ. މިއީ އިސްލާމީ ތާރީޚުގެ ހުރިހާ ކަމެއް ކަމެވެ.

أبوبكر رضيي الله عنه ގެ ނަޞޭޙަތުގައި އެކަށީގެންވާ އިސްލާމީ

އުންމަތުގެ އުންމަތް މަތީ ފުރިހަމަ އުންމަތް އެކަށީގެންވާ ފޮނުއްވާ عمر بن الخطاب رضيي الله عنه އާއި علي بن أبي طالب رضيي الله عنه އާ ބެހެއްޓެވުނެވެ. އެބެހެއްޓެވުމުގެ ޙަޤީގަތްތަކުގެ އުންމަތް ކަނޑައެޅި ޚިލާފަތުގެ ދައުރުގައި ބެހެއްޓީ އުމަރުގެ ވާހަކައެވެ. އެހެންކަމުން ފުރާނައިގެ އުންމަތުގެ ޙާލަތު ކުރިއަރުވައިދެއްވި ބާރުތަކާއި ޙައްޤުތަކެއް ކުރައްވައިފިއެވެ. ސަޙާބީންގެ ކުރިއަށް ޙިމާޔަތް ބެހެއްޓުމަކީ ވަޞިއްޔަތު ކުރައްވައިފިއެވެ.

އުމަރުގެ ހަރުފާކަމަށް އެއްޗެއް ކުރައްވައިދެއްވި ސަޙާބީންގެ ކުރިއަށް ޙިމާޔަތް ބެހެއްޓުމުގެ ވަޞިއްޔަތް ތިޔަވަޑައި ގަތުމަށްވުރެ عثمان رضيي الله عنه ގެންނަވައި ހަމަކޮށް ލިޔުއްވިއެވެ. އެހަމަކޮށްގައިވަނީ:

" بسم الله الرّحمن الرّحيم" މިއީ أبوبكر بن أبي قحافة އަށް ގެބަހާއްމުގެ އެންމެފަހު މަރުޙަލާގައި އާޚިރަތް މިދުނިޔެއާ ވަކިވާ އާޚިރަތުގެ ފުރަތަމަ މަންޒިލަށް ވަނުމުގެ ވަގުތު ކުރި އަހުދުނާމާ. މިވަގުތަކީ ކާފިރުން އިސްލާމްވާ ނުބައިމީހާ މުއްމިނުން އެބައިމީހުންގެ ނުބައި ބަދަލުކުރާ ޖެހޭ ތިބޭނެކަން އިޤުރާރު މީހުން ކަމުގައިވާ އާޚިރަތް ދުވަހުގެ ކަންތައް ޤަދަރު ކަނޑައަޅާ މިހާ އެކަންތައް ތަޙްކީޤު ޖަޒާދުކަރާ ވަގުތެވެ.

އަހަރެން މިއަދަކީ މުސްލިމުންގެ ކައިރި عمر بن الخطاب ހަލީފާކަމަށް ބޭއްވިން ކަނޑައަޅާފައެވެ. އެހެންކަމުން އަހަރެންގެ ބަސް އަހާ ކިޔަމަންވާށެވެ. އެއާއިން ތަބާވާށެވެ. މިކަމުގައި މާތް الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއާއި ކިޔަމަންވުމާއި، އަހަރެންގެ އަމިއްލަ ނަފްސަށާއި މުސްލިމުން އިޚްލާސްތެރިވުމަށް އަހަރެން

أبوبكر رضيي الله عنه ގެ ނަޞޭޙަތުގައި އެކަށީގެންވާ އިސްލާމީ

ފުރިހަމައަށް މަސައްކަތް ކުރީމުއެވެ. އޭނާ ޢާގާވެރިވެ ޙަދުރުވެރި ވެއްޖެނަމަ އެއީ އަހަރެން އާނާއާލާދު ހިކުރާ ގޮތެވެ. އަދި އަހަރެންނަށް އާނާއާލާދު އެނދިރޭއިވާ ގޮތްވެސް ވެއެވެ. އޭނާ މިގޮތާ ޚިލާފަށް އަނިޔާވެރިވެ ދީނުގެ ކަންތައް ބަދަލުކޮށްފިނަމަ ކޮންމެ މީހަކުވެސް އެމީހެއްގެ ޙަޤުޤުތަކާގެ މަސްއޫލިއްޔަތު އުފުލާނީ ޖާހިލުން މީހުނެވެ. އަހަރެންގެ މަޤާ ބޮޑަކީ އުނގަތިކަމުން ހުރިހާދުވެ. އަހަރެންނަކީވެސް ޙައިބަޔަކީވާ ކަންތައް އެދޭ މިހާރު ނުކުރެވެ. އަނިޔާވެރިވެގެންފި ބައިޢަތް ދޫބަސް ކަންކުރަ ޖަމާޢަތްކަން އެބައިމީހުންނަން ހަސަދަކަން އެނގޭން ދޫކޮށް އަންނާނެއެވެ."

އިސްލާމިއްޔަ ޚިލާފަތުގެ ދައުލަތުގެ ސިއްކަ ޖައްސަވައި އެކަލޭގެފާނުގެ ހިތުމަކީ ގުޅުވުރި ކުރެއްވި އެ ޚިލާފަތުގެ ބާރުމިނުން ވިއްސާވިއެވެ. އެއަށްފަހު މިޒާތުގެ އުޞޫލަށް ބަދަލުކުރަމުން އަހަރެއްވަރަށް އެކަލޭގެފާނުގެ ގޮތުގެ ކަމެއްގެ އެއްވެވަޑައިގެން ޓޫއްބި ބަޔާންކުރެ މުއާހިދާ ކުރެއްވުމަށް ވާހަކަ ދެއްކެވިއެވެ. أبوبكر رضي الله عنهވިދާޅުވިއެވެ. ޓީޗަރުންގެ ވޯޓުތަކަން އަޅުގަނޑު ޢާލާ މިހަރު ޔަޤީނުން ކުރައްވާނެތޯއެވެ. އަޅުގަނޑު ވިސްނައި ފޮނުވާ ކުރުއްޔާ މަޝްވަރާ ކުރުގައި ނުކުރާ މަސައްކަތެއް ނުބައްވަމުއެވެ. ޓީޗަރުންގެ ވޯޓުކަމަށް އަޅުގަނޑު މި ޙައްޤަށް ކުރަން އަޅުގަނޑުގެ ގޮތިލާގެ މިހާރު ނުނެވެ. އަދި ކިއްޔާތޯއެވެ؟ عمر بن الخطّاب އެވެ. އެއްވެގެ ޓީއްޓި އެކު ޓޫކުރުން أبوبكر رضي الله عنهގެ ހައްވުން ޔަޤީންކުރައްވާ ކަމުގައި ވިދާޅުވިއެވެ. އެއަށްފަހު عمر رضى الله عنهގެންނަވައި އެކަލޭގެފާނަށް ނަސޭހަތްދެއްވާ އަރުވައި ވަޞިއްޔަތްތައް ކުރެއްވިއެވެ.

أمير المؤمنين أبوبكر الصّدّيق رضى الله عنه، عمرގެފާނަށް ދެއްވި ނަޞޭހަތްތަކުގެ ތެރޭގައި ވިދާޅުވިއެވެ. " އޭ عمرގެފާނުއެވެ! އަޅުގަނޑު رسول الله صلّى الله عليه وسلّمގެ އުންމަތުގެ މައްޗަށް އަޅުގަނޑުގެ ނާއިބަކަށް ކަލޭގެފާނު ހަމަޖައްސައިފީމެވެ. އެހެންކަމުން ކަލޭގެފާނު ސިއްރުގައި ތަޤްވާވެރިވެ ވަޢައި ގަންނަވާށެވެ. އޭ ޢުމަރުގެފާނުއެވެ! އަޅުގަނޑުވެސް މާތް الله ހަމަދުމަ ފުޅު ކުރައްވާށެވެ.

ކަލޭގެފާނުގެ އަނގަޔާއި ހިތާއި ހަމަޖެހިފައި ހުރެގެން ކަލޭގެފާނު ޙައްޤުގައި ދެއިމަގެއް ކަރުނަގަނޑު ހިތް ހިނދުކޮށްގެން އެކަލޭގެފާނުގެ ޝަރީޢަތަށް ތަބާވާން ކަމުގެ ހުރިހާ ހިތުން ރުހިފައިވާ ގޮތަށް ތަބާވެ ކުރުބާނީވުމަށް ހަރުދަނާ ބޮޑަކަމެއް ނުހަމަނުވެސް މާތުވެއެވެ. ޙަނީފަށް ހިނދުކޮށްގެން ކާމިލުގޮތުގައި މާތް الله ގެ ޙަޟްރަތުގައި ޢިބާދަތްކުރެއްވުމުގެ ފުރިހަމަ ބޮޑު ޝަރަފެއް ފެނުނީ ކުރިން ކުރައްވާ ނުކުރައްވާ ފެންނަހުރި އަރިހުގައެވެ. އޭރުން ކަލޭގެފާނުގެ މާތްކަމާއި ޝަރަފާއި މަޤާމު ބޮޑުވާނެއެވެ.

އޭ އުމަރުގެފާނުއެވެ! ނަރަކަލަވަންތަކުރާގެ ވާހަކަ ދަންނަވައިދިނުމަ ވިދާޅުވާށެވެ! އޭ ހައްދަވައި ބޭނުންކުރެއްވި ޙަސަދަވެރިކަމެވެ! އަދާ އެބައިމީހުންގެ ތަރުއިން ނުރައްވާނުދާއެވެ. ސުވަރުގެވަންތަވެރިންގެ ވާހަކަ ދަންނަވައިދިނުމަ ކަލޭގެފާނު އެގޮތަކަށް ޝާމިލުކުރައްވާށެވެ މާތް الله އަށް ދެއްކުރައްވާށެވެ.

އޭ އުމަރުގެފާނުއެވެ! މާތް الله ގެ ރަޙްމަތް ގަންނަވާ މަގުން ހިނގާވަޑައިގަތުމަށް މަސައްކަތުގެ ޢިލްމަށް ތިލާގެ ނަފުސުގެ މައްޗަށް ބާރުފޮރުވައި ނަފްސު މަތިކުރުމަކީ ކޮންމެހެން ޖެހޭނެ ކަމެކެވެ. އޭ خطّابގެ ދަރިކަލުނގެފާނެވެ! ނަފުސުގެ ޖިހާދަކީ އެނަފުސުގެ އެންމެ އެދުމެއް ފުރިހަމަކޮށްދިނުމެވެ ނަފުސުގެ ހިތްވަރު އިތުރުވެއެވެ. ކުރިއަށްވުރެ ގިނަ، ކުރިއަށްވުރެ ބޮޑެތި އެދުންތަކެއް ފުރިހަމަ ކުރުވަން އަބުދަލު ހުރެން ފެނެއެވެ.

އޭ އުމަރުގެފާނުއެވެ! ކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑުގެ މިނަސޭހަތް ޙިމާ ކުރައްވާށޭ ހިނދަކު އަޅުގަނޑު ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައި ހިނދައި ކަލޭގެފާނަށް ފެނިވަޑައި ގަންނަވާނީ ކަމަކަށެވެ. މާތް الله ގެ ރަޙްމަތްކަމާއި ކަލޭގެފާނަށް މަދަދު ކުރައްވާނިއްޔެވެ."

ޢަވަރާތަކުން

ޢާދާސްކަނޑުގެ ބޭފުޅުން أمّ المؤمنين السيّدة عائشة رضى الله عنهاއަށް އެކަލޭގެފާނު ޢަވަރާތަކުން އެކަލޭގެފާނު ނަމާދުކުރުގެ ކުރެއްވުމަށް ބޭނުންފުޅުކުރެއްވި ޖާހިލު ދެހަތަރުކާރުން ކަލޭނގެ ތުރުކުރެއްވުމަށް أمّ المؤمنينއެދިވަޑައިގަތެވެ. ނަމަވެސް أبوبكر رضي الله عنهޖަވާބު ދެއްވިއެވެ. " ހަނދާންވާނީ ދަރިކަލުބޭފުޅުނަށް އާދަރާން ދިނުމެވެ. މަރުވާ ފިހާރާގެ ގޮތްގާ އާޚިރަތް ދެއްވިޔަސް އަޚިރަތް ވެއްޓެނީ ބިމުގައި އުޅޭ ޖަނަވާރުންނާއި ކާބޯތަކެތި! "

أمير المؤمنين أبوبكر الصّدّيق رضى الله عنه މިދުނިޔެއިން ދުނިޔެއަށް އަތްވެދާރު ވިދާޅުވި ހިޖުރައިން ތޭރަވަނަ އަހަރުގެ ޖުމާދަލްއާޚިރާމަހުގެ އެއާވީސްވި ހޯމަދުވަހުގެ ރޭ (22 އޯގަސްޓް 634މ. ދުވަހުގެ ރޭ) ގެ މަޣްރިބު ނަމާދާއި ޢިޝާނަމާދާ ދެމެދުގެ ވަގުތުތަކުގައެވެ. އޭރު އެކަލޭގެފާނުގެ އުމުރުފުޅަކީ 63 އަހަރުފުޅެވެ. ވަފާތުވުން ވެގެންވީ ހޯމަދުގެ ވަގުތުތަކުގައެވެ. أمّ المؤمنين السيّدة عائشة رضى الله عنها ގެ ގޭތެރޭގައި މާތްރަސޫލާގެ މަޤާމުފުޅުގެ ކައިރީގައެވެ. ވަޅުލުމު ކަންތައްތައް އިތުރު ސާބިތުގެ މަޝްވަރާގެ އިތުރުވީންނެވެ. އިތުރު ސާބިތާ ގެ ޚިޔާރުކުރެއްވުމާ أبوبكر رضي الله عنهގެ އިސްތިރިކުރުމާ ހަމަވާ ގޮތަށެވެ. أبوبكر رضي الله عنهނަނަރާކުރާ ޚިޔާރުކު އެކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުން أسماء بنت عميس رضى الله عنهاއެވެ. أبوبكر رضي الله عنهގެ މަރުހޫމް ކަފުނަކުރާ ކުރުވުނީ އެކަލޭގެފާނުގެ މަޙިރައި ވެރިވެރިގެން އިތުރު ސާބިތާ صلّى الله عليه وسلّمގެ މަރުހޫމް ކަފުނަކުރާ ކުރެއްވި عمر رضى الله عنهއެވެ. ޖަނާޒާކުރިކުރައްވިކީ ވެއްޓިވި ޢުމަރުގެފާނާއި، عبد الرّحمن بن أبي بكرއާއި عثمانގެފާނާއި، طلحة بن عبيد اللهއާ މިހަރަރު ބޭކަލުންނެވެ. رضى الله عنهم.

أبوبكر رضي الله عنهގެ ޒާތުގަތްގެ ދަރުކު ފޯރުވަން ދިރަރި އެކަލޭގެފާނު އިސްލާމީ އުންމަތުގެ ކިޔަވަނިކަމަތާލި ހިތްގޮތު ހަމަޖެހިވެއްޖެން ހުރިހާވެއެވެ. އިސްލާމީ އުންމަތުގެވެސް އޭނީ އެކަލޭގެފާނުގެ ވެރިކަމާދު ބުރި ޒަވާތުވެއެވެ.

އަދަހުރި މާތް الله އާ މާތް ރަޙްމަތަށް ދުޢާގެން ދަށުވާރެވެ.

ދަންނަވާދޭތޯ؟

◆ ރާއްޖޭގެ ފުރަތަމަ ޤާނޫނު އަސާސީ އެކުލަވާލުމުގެ މަސައްކަތް ފުރިހަމަކުރީ ސުލްޠާން ޝަމްސުއްދީން ރަދުންގެ ރަސްކަމުގައި، އެރަދުންގެ އަމުރުފުޅަކަށް 1931މ. މާރިޗު 19 ގައެވެ.

92 މާއްދާގެ މައްޗަށް އެކުލަވާލި ޤާނޫނު އަސާސީ 1932މ. ޑިސެމްބަރު 22 ގައި ތަސްދީޤު ކުރެއްވި ސުލްޠާން ޝަމްސުއްދީން ރަދުންނެވެ.

◆ ރާއްޖޭގެ މަސްވެރިކަމަށް އެންމެބޮޑު ކުރިއެރުމެއް އައިސްފައިވަނީ 1974 ވަނަ އަހަރު އިންޖީނުދޯނި ތައާރަފު ވުމުންނެވެ. އަދި މިގޮތުން 1982 ވަނަ އަހަރު އަތިރިފައިބަރގްލާސްގައި ބޭނުން ދޯނިފަހަރު ބަނދު ބޭނުންކުރަން ފެށުމުންނެވެ.